GuyAI
מבית GOOL בגרויות

סוג הבחינה: בגרות
מועד הבחינה: חורף תשפ"ג, 2023
מספר השאלון: 34281
שם התלמיד/ה: _____

אזרחות

שאלון 34281

הוראות לנבחן

הוראות
א. משך הבחינה: שעתיים וחצי.
ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה ארבעה פרקים.
פרק ראשון – (2×7) – 14 נקודות
פרק שני – (2×10) + (1×14) – 34 נקודות
פרק שלישי – (2×13) – 26 נקודות
פרק רביעי – (2×13) – 26 נקודות
סך הכול – 100 נקודות
ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.
ד. הוראות מיוחדות: אין.

יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.
השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.
בהצלחה!

בהצלחה!

השאלות

פרק ראשון (14 נקודות)

ענו על שני סעיפים מן השאלות 1–2 (לכל סעיף – 7 נקודות).
אפשר לבחור בסעיף אחד מכל שאלה או בשני סעיפים מאותה השאלה.

1. מחאת החקלאים והתפטרות שר החקלאות בהולנד

(14 נקודות)
(ראו בנספח: שאלה 1)

א. ציינו והציגו את סוג מנגנון הפיקוח והביקורת שבא לידי ביטוי בפעולות של החקלאים.
הסבירו כיצד סוג מנגנון זה בא לידי ביטוי בקטע.
(7 נקודות)

ב. ציינו והציגו את סוג האחריות הממשלתית (משותפת או מיניסטריאלית) המתממשת בהחלטתו של שר החקלאות.
הסבירו כיצד סוג אחריות זה בא לידי ביטוי בקטע.
(7 נקודות)

2. החייל שסירב לקצר את שערו

(14 נקודות)
(ראו בנספח: שאלה 2)

א. ציינו והציגו את הזכות שנפגעת לטענת אימו של החייל.
הסבירו כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.
(7 נקודות)

ב. ציינו והציגו את העיקרון הדמוקרטי שבא לידי ביטוי בדרישה של הצבא מכל מתגייס.
הסבירו כיצד עיקרון זה בא לידי ביטוי בקטע.
(7 נקודות)

פרק שני (34 נקודות) – שאלות 3–7

בפרק זה יש לענות על שלוש שאלות:
על שתיים מן השאלות 3–7 (לכל שאלה – 10 נקודות)
ועל אחת מן השאלות 8–12 (לשאלה – 14 נקודות).

ענו על שתיים מן השאלות 3–7 (לכל שאלה – 10 נקודות).
כתבו לפחות שניים–שלושה משפטים בכל תשובה.

3. המחויבות ההדדית בין מדינת ישראל ובין יהודי התפוצות

(10 נקודות)

הציגו ביטוי אחד למחויבות ולאחריות של מדינת ישראל כלפי יהודי התפוצות וביטוי אחד למחויבות ולאחריות של יהודי התפוצות כלפי מדינת ישראל.

(10 נקודות)

4. זכויות קבוצתיות־תרבותיות

(10 נקודות)

הציגו את סוג הזכויות: זכויות קבוצתיות־תרבותיות (זכויות מיעוט).

(10 נקודות)

5. התנאים למימוש הזכות להליך הוגן

(10 נקודות)

הציגו שניים מן התנאים למימוש הזכות להליך הוגן.

(10 נקודות)

6. דמוקרטיה מתגוננת

(10 נקודות)

הציגו את המושג דמוקרטיה מתגוננת.

(10 נקודות)

7. לאומיות אתנית־תרבותית ולאומיות אזרחית

(10 נקודות)

הציגו נקודת דמיון אחת והבדל אחד בין לאומיות אתנית־תרבותית ובין לאומיות אזרחית (פוליטית/מדינתית).

(10 נקודות)

פרק שני (34 נקודות) – שאלות 8–12

ענו על אחת מן השאלות 8–12, על פי אחד מן האשכולות שלמדתם (14 נקודות).

---

8. אשכול העולם היהודי

(14 נקודות)

אשכול: העולם היהודי

- הציגו את המחלוקת בחברה הישראלית בסוגיית צביון השבת במרחב הציבורי.
- הציגו את עקרון ההסכמיות.
- הסבירו כיצד עקרון ההסכמיות יכול לסייע לפתרון המחלוקת בסוגיית צביון השבת במרחב הציבורי.

9. אשכול תקשורת ופוליטיקה

(14 נקודות)

אשכול תקשורת ופוליטיקה

- הציגו את המושג תקשורת המונים.
- הציגו את עקרון הפלורליזם.
- הסבירו כיצד עקרון הפלורליזם מתממש בקיומה של תקשורת המונים.

10. אשכול בחירות ומפלגות

(14 נקודות)

אשכול בחירות ומפלגות

- הציגו את המושג ממשלה קואליציונית.
- הציגו את עקרון הפלורליזם.
- הסבירו כיצד עקרון הפלורליזם מתממש בקיומה של ממשלה קואליציונית.

11. אשכול רשויות מקומיות

(14 נקודות)

אשכול רשויות מקומיות

- הציגו את שיטת הבחירות לרשויות המקומיות.
- הציגו את עקרון הפלורליזם.
- הסבירו כיצד עקרון הפלורליזם מתממש בשיטת הבחירות לרשויות המקומיות.

12. אשכול מעורבות אזרחית ופיקוח על הרשויות

(14 נקודות)

אשכול מעורבות אזרחית ופיקוח על הרשויות

- הציגו את המושג נציב תלונות הציבור.
- הציגו את המושג תרבות פוליטית דמוקרטית.
- הסבירו כיצד תרבות פוליטית דמוקרטית מתממשת בתפקיד של נציב תלונות הציבור.

פרק שלישי (26 נקודות)

קראו את הקטע שלפניכם, וענו על שתיים מן השאלות 13–15 (לכל שאלה – 13 נקודות).

שימו לב: בחלק הראשון של כל שאלה (הצגת מושג) ענו על פי מה שלמדתם, ולא על פי הקטע.

בחלק השני של השאלה ענו על פי הקטע.

---

13. עקרון שלטון העם

(13 נקודות)
(ראו בנספח: מגילת העצמאות עוד כאן: האם יש עדיין ערכים המשותפים לכולם?)

הציגו את העיקרון הדמוקרטי: שלטון העם.

הסבירו כיצד עיקרון דמוקרטי זה בא לידי ביטוי בקטע.

(13 נקודות)

14. עקרון הסובלנות

(13 נקודות)
(ראו בנספח: מגילת העצמאות עוד כאן: האם יש עדיין ערכים המשותפים לכולם?)

הציגו את העיקרון הדמוקרטי: סובלנות.

הסבירו כיצד עיקרון זה בא לידי ביטוי בקטע.

(13 נקודות)

15. מאפיינים יהודיים ודמוקרטיים בהכרזת העצמאות

(13 נקודות)
(ראו בנספח: מגילת העצמאות עוד כאן: האם יש עדיין ערכים המשותפים לכולם?)

הציגו מאפיין יהודי אחד ומאפיין דמוקרטי אחד של מדינת ישראל שבאים לידי ביטוי בהכרזת העצמאות.

הסבירו כיצד אחד מן המאפיינים האלה (מאפיין יהודי או: מאפיין דמוקרטי) בא לידי ביטוי בקטע.

(13 נקודות)

פרק רביעי (26 נקודות) – שאלות 16–18

בפרק זה יש לענות על שתי שאלות: על אחת מן השאלות 16–18 ועל אחת מן השאלות 19–20 (לכל שאלה – 13 נקודות).

ענו על אחת מן השאלות 16–18 (13 נקודות).

---

16. הדלפת ספר לרשתות החברתיות

(13 נקודות)
(ראו בנספח: שאלה 16)

- ציינו והציגו את הזכות של איש הציבור שנפגעה, לטענת הוצאת הספרים.

  הסבירו כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.

  (13 נקודות)

17. קלפי לאנשי צוות אוויר

(13 נקודות)
(ראו בנספח: שאלה 17)

- ציינו והציגו את התנאי לקיום בחירות דמוקרטיות שיתממש בהצעתו של יושב ראש איגוד הטייסים.

  הסבירו כיצד תנאי זה בא לידי ביטוי בקטע.

  (13 נקודות)

18. ההסכם על הגבול הימי עם לבנון

(13 נקודות)

(ראו בנספח: שאלה 18)

– ציינו והציגו את תפקיד הכנסת שנפגע, לטענת חברי הכנסת מן האופוזיציה.
הסבירו כיצד תפקיד זה בא לידי ביטוי בקטע.

(13 נקודות)

פרק רביעי (26 נקודות) – שאלות 19–20

ענו על אחת מן השאלות 19–20 (13 נקודות).

---

19. הטבות מס לבניית דירות להשכרה

(13 נקודות)

(ראו בנספח: שאלה 19)

הביעו את עמדתכם בעניין זה. הציגו שני נימוקים המתבססים על מושגים מתחום האזרחות – נימוק אחד לעמדתכם ונימוק אחד (אחר) לעמדה המנוגדת.
בכתיבתכם הקפידו על הרכיבים האלה:

א. טענה – הציגו את עמדתכם באופן ברור.

ב. הנמקת עמדתכם – הציגו נימוק לעמדתכם המבוסס על מושגים ועל ידע מלימודי האזרחות.

ג. הנמקת העמדה המנוגדת – הציגו נימוק לעמדה המנוגדת, המבוסס על מושגים ועל ידע מלימודי האזרחות.

20. חובת שירות לכל בני ה־18

(13 נקודות)

(ראו בנספח: שאלה 20)

הביעו את עמדתכם בעניין זה. הציגו שני נימוקים המתבססים על מושגים מתחום האזרחות – נימוק אחד לעמדתכם ונימוק אחד (אחר) לעמדה המנוגדת.
בכתיבתכם הקפידו על הרכיבים האלה:

א. טענה – הציגו את עמדתכם באופן ברור.

ב. הנמקת עמדתכם – הציגו נימוק לעמדתכם המבוסס על מושגים ועל ידע מלימודי האזרחות.

ג. הנמקת העמדה המנוגדת – הציגו נימוק לעמדה המנוגדת, המבוסס על מושגים ועל ידע מלימודי האזרחות.

נספח – הקטעים

שאלה 1

בשל משבר האקלים בעולם תכנן משרד החקלאות בהולנד להטיל מגבלות על שימוש בחומרי הדברה הגורמים לזיהום האוויר.

בעקבות זאת פרץ גל מחאות של חקלאים נגד התוכנית, והם חסמו כבישים מהירים בטרקטורים, במשאיות ובחבילות חציר. החקלאים טענו כי משרד החקלאות לא הציע חלופות לשימוש בחומרי הדברה. לטענתם המגבלות המתוכננות יצמצמו את היכולת של החקלאים להתפרנס, ורבים מהם ייאלצו לסגור את המשקים ולמכור את האדמות. בעקבות גל המחאות לא יושמה התוכנית הזאת.

בגלל כישלון יישום התוכנית הגיש שר החקלאות את התפטרותו. לדברי השר, הוא החליט להתפטר משום שלא הצליח לממש את התוכנית של משרדו, מאחר שלא הצליח לתת לחקלאים מענה הולם לבעיות שהציגו.

שאלה 2

חייל שהתגייס בזמן האחרון לצבא ההגנה לישראל נשלח לכלא לאחר שסירב לקצר את שׂיערו הארוך, כפי שנדרש מן החיילים. אימו של החייל מחתה על המאסר. היא פנתה אל מפקדיו וטענה שבנה התגייס לצבא כדי לשרת שירות משמעותי ולתרום למדינה. האֵם טענה כי חיילות המשרתות באותו תפקיד רשאיות לגדל שׂיער ארוך ואילו עליו אוסרים זאת, ובכך נפגעת זכות בסיסית שלו.

בתגובה על כך הבהיר דובר צה"ל שכל חייל וחיילת שמתגייסים כפופים להוראות שקבע הצבא בנוגע להופעה האישית. בהוראות אלה נקבע לבוש תקני וסידור שׂיער בהתאם לכל מגדר, והן נועדו ליצור לכידות, ייצוגיות ואחידות בהופעתם של המשרתים בצבא. על פי הוראות אלה השׂיער של הגברים חייב להיות קצר ושׂיער הנשים אסוף. חיילים שמפירים הוראות אלה עלולים להיענש.

מגילת העצמאות עוד כאן: האם יש עדיין ערכים המשותפים לכולם?

הבחירות בישראל אמורות להיות חגיגה של דמוקרטיה שבה האזרח מבטא את רצונו בנוגע לדמותה של המדינה - האזרח בוחר את המפלגה שהוא תומך בה באמצעות נציגים שבידיהם הוא מפקיד את הכוח לנהל ולהוביל את המדינה. בפועל נראתה מערכת הבחירות האחרונה כדבר הרחוק ביותר מחגיגה: נראה שהמדינה מפולגת ומשוסעת, ונשאלת השאלה אם עדיין יש ערכים המשותפים לכולם. אפשר לחשוב על כמה ערכים משותפים, לפחות לרובנו, כגון יהדות, דמוקרטיה וציונות. לצערנו המושגים האלה נתונים לפרשנויות שונות המולידות את המחלוקות המוכרות.

את המציאות בישראל אפשר לדמות לבניין משותף המורכב מיסודות שונים ומדיירים שונים שעל אף השוני ביניהם, הם צריכים להסתדר אלה עם אלה כדי לחיות יחד. הבסיס לכך הוא היותנו בני אדם בני חורין, וכדי שחירותו של כל אדם תישמר בלי לפגוע באחר יש לנקוט את הכלל "חיֵה ותן לחיות". הלל הזקן ניסח את הכלל הזה כך: "מה ששנוא עליך - אל תעשה לחברך". בחברה שבה חיים גם בני אדם אחרים, שיש להם רצונות משלהם, יש להתייחס לזולת ביושר, בהבנה ובהתחשבות, בלי לנצל חולשות או מצוקות. צריך פשוט להיות בן אדם. מאחורי ערך חשוב זה יכול להתייצב רוב הציבור בישראל.

רבים מדי אימצו הרגל מגונה של התמקדות במפריד בינינו במקום לעסוק במשותף המחבר – כמיהתנו לחברה שבה ההגינות היא נורמת ההתנהגות הרצויה. הדבר החמור הוא שבכך אנחנו מפוררים את הדבק הלאומי המאחד אותנו. ההתמקדות במפריד בינינו נגרמת בין השאר מן ההתנגשות לכאורה בין ההכרה של כל אחד מאיתנו בזכותו השווה של הזולת לדעות ולרצון משלו ובין החשש מן ההשפעה של התנהגותו ובחירותיו של הזולת על חיינו.

במדינת ישראל יש מסמך המגדיר איזו מדינה רצינו ליצור כאן - מגילת העצמאות. המגילה עוסקת בין השאר בערכים שראויים להיות בסיס לכל חברה אנושית, ובוודאי למדינה שנועדה להיות אור לעולם ולקיים את חזונו של הרצל בדבר חברה השואפת לשלמות מוסרית ורוחנית. האם רובנו יכולים להתאחד סביב ערכיה של מגילת העצמאות גם כיום? מסקר שנערך בקרב מדגם מייצג של אזרחי המדינה עלה כי 66 אחוזים מן הנשאלים תמכו בהפיכתה של מגילת העצמאות למסמך חוקי ומחייב.

יסוד היסודות של המארג החברתי, הדרך שבה אדם מתייחס לזולתו – עוד לפני המחלוקות הפוליטיות והתפיסות השונות בנוגע לסוגיות מדיניות – הוא שקובע את מידת שביעות הרצון והאושר של אדם במדינתו, וכפועל יוצא מכך גם את הלכידות הלאומית. השאיפה לשלמות מוסרית ורוחנית וההכרה בזכויותיו של הזולת הם ערכים שבאים לידי ביטוי במגילת העצמאות, ועל פי ערכים אלה פעלו מנהיגים רוחניים בתקופת התנ"ך. הרצון להקים חברת מופת לעם היהודי בארצו הוא שקיבץ אותנו בארץ ישראל אחרי אלפיים שנות גלות, ונתן לנו את ההשראה ואת הכוחות להקים מחדש את מדינתנו כמדינה יהודית ודמוקרטית. מדינה זו מחויבת לממש ערכים כלל עולמיים, כמו ערך השוויון וחופש הבחירה עבור כלל אזרחיה, יהודים ולא יהודים כאחד.

בשפה הסינית המילה "משבר" מורכבת מן המילים סכנה והזדמנות. המוצא ממשבר הלכידות שבו אנו נמצאים כעת תלוי במידה רבה בגישה שבה נבחר: אם נבחר לנהוג בהגינות, ביושר ובהתחשבות האחד כלפי האחר - נשמר את הלכידות הלאומית שלנו. כולנו יכולים להתאחד גם היום מאחורי דרישה זו להגינות הדדית.

דוד בן גוריון אמר בשעתו כי מדינת ישראל תיבחן בדמותה המוסרית ובערכיה האנושיים. כמדינה חפצת חיים, זהו הבסיס לקיומנו.

(מעובד על פי א' פלג, מגילת העצמאות עוד כאן: האם יש עדיין ערכים המשותפים לכולם? אתר מעריב 18/11/2022)

שאלה 16

איש ציבור ידוע כתב ספר שבו הוא מספר את סיפור חייו. בזמן האחרון נודע להוצאת הספרים של הספר כי עותק דיגיטלי של הספר הודלף לרשתות החברתיות. הוצאת הספרים טוענת כי הדלפת הספר פוגעת בקצב המכירות של הספר ובהכנסות של הכותב מן הספר.

שאלה 17

לקראת הבחירות לכנסת ציין יושב ראש איגוד הטייסים כי ביום הבחירות ישהו בחו"ל במסגרת עבודתם כמאתיים אנשי צוות אוויר של חברות תעופה, ובהם טייסים, דיילים ומאבטחי תעופה. הוא טען שבמצב כזה נמנעת מאנשי צוות האוויר האפשרות להצביע. יושב ראש איגוד הטייסים הציע לאפשר להם להצביע כמה ימים לפני מועד הבחירות בקלפי שתוצב בשדה התעופה, וכך לאפשר להם לממש את זכותם האזרחית.

שאלה 18

ממשלת ישראל חתמה בזמן האחרון עם לבנון על הסכם הקובע את מיקומו של הגבול הימי הכלכלי בין שתי המדינות. הממשלה חתמה על ההסכם בלי להביאו לדיון במליאת הכנסת. בתגובה על כך טענו חברי כנסת מן האופוזיציה כי ההימנעות מהבאת ההסכם לדיון במליאת הכנסת פגעה באפשרות שלהם להביע את דעתם על ההסכם, ובכך נפגע מימוש של אחד התפקידים של הכנסת.

שאלה 19

במדינת ישראל קיים מחסור בדירות להשכרה. כדי לעודד יזמים וחברות לבנות דירות המיועדות להשכרה עלתה הצעה להעניק הטבות מס למיזמים של בניית דירות המיועדות להשכרה ארוכת טווח במחירים קבועים.
יש התומכים בהצעה זו ויש המתנגדים לה.

שאלה 20

רוב האזרחים בישראל בני ה־18 מתגייסים לשירות צבאי, אזרחי או לאומי. מעת לעת עולה הצעה לחייב את כל האזרחים בני ה־18 במדינת ישראל, ללא יוצא מן הכלל, לשרת שירות צבאי, אזרחי או לאומי.
יש התומכים בהצעה זו ויש המתנגדים לה.

כל הבגרויות באזרחות עם פתרונות מלאים: www.guyai.co.il/bagrut/civics